

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Współpraca ze społeczeństwem obywatelskim w celu zapobiegania radykalizacji młodych ludzi”

(opinia z inicjatywy własnej)

(2018/C 129/03)

Sprawozdawca: **Christian MOOS**

Wniosek o konsultację	27.4.2017
Podstawa prawna	Art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa
Data przyjęcia przez sekcję	8.11.2017
Data przyjęcia na sesji plenarnej	6.12.2017
Sesja plenarna nr	530
Wynik głosowania	138/0/12
(za/przeciw/wstrzymało się)	

1. Wnioski

1.1. Zapobieganie radykalizacji młodych ludzi wymaga długoterminowego zaangażowania ze strony różnych podmiotów, zaś organizacje społeczeństwa obywatelskiego odgrywają główną rolę w tym procesie. Społeczeństwo obywatelskie przyczynia się do społecznej i opartej na wartościach odporności na radykalizację.

1.2. Państwa członkowskie i instytucje UE muszą w większym stopniu uznawać podmioty społeczeństwa obywatelskiego za partnerów zamiast wykorzystywać je jako narzędzia w zwalczaniu brutalnego ekstremizmu. We wszystkich dziedzinach zapobiegania radykalizacji istnieją już najlepsze praktyki, programy i inne inicjatywy, ale nie otrzymują one wystarczająco dużo trwałego, długoterminowego wsparcia i są wrażliwe na cięcia budżetowe.

1.3. EKES opowiada się za działaniami zapobiegającymi radykalizacji, które oparte są na udziale wielu podmiotów oraz wymagają budowania zdolności we wszystkich odnośnych sektorach. Podejście to obejmuje decydentów politycznych, instytucje państwowe takie jak organy ścigania i zakłady karne, pracowników socjalnych (zwłaszcza osoby pracujące z młodzieżą), środowisko naukowe, media, przedsiębiorców i firmy oraz przedstawiciele zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego, w tym organizacje rodzin i partnerów społecznych, a także szczególnie organizacje młodzieżowe.

1.4. Istnieje potrzeba większego wsparcia na szczeblu krajowym i europejskim dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, bardziej zrównoważonych, długoterminowych zasobów budżetowych oraz ogólnounijnej koordynacji, tworzenia sieci współpracy i wdrażania polityki. W związku z tym w unijnej strategii walki z radykalizacją postaw i werbowaniem terrorystów powinno się poświęcić jeszcze więcej uwagi angażowaniu i wspieraniu podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, gdyż decydenci polityczni i społeczeństwo faktycznie ponoszą wspólną odpowiedzialność za zwalczanie radykalizacji postaw. W tym kontekście interesującą inicjatywą może być program na rzecz wzmocnienia społeczeństwa obywatelskiego, zainicjowany w ramach unijnego forum internetowego ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Ogłoszono go 4 października br.: <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/isfp/topics/isfp-2017-ag-csep.html>.

1.5. Struktury społeczeństwa obywatelskiego i partnerów społecznych muszą być ściślej zaangażowane w sieć upowszechniania wiedzy o radykalizacji postaw (RAN)⁽²⁾. Państwa członkowskie powinny bardziej proaktywnie wspierać tego rodzaju sieci na poziomie regionalnym i lokalnym.

1.6. Sieć RAN i stworzone przez Komisję instrumenty zmierzają w odpowiednim kierunku, lecz muszą być bardziej nastawione na lokalne struktury społeczeństwa obywatelskiego i lepiej wyposażone w zasoby ludzkie i materialne, by skutecznie włączyć ekspertów reprezentujących sektor publiczny i zorganizowane społeczeństwo obywatelskie.

1.7. Państwa członkowskie powinny w pełni wykorzystywać unijne instrumenty i programy, by zapobiegać radykalizacji. Jednym z nich jest Europejska Sieć Komunikacji Strategicznej (ESCN), w ramach której współpracuje 26 państw członkowskich wymieniających analizy, najlepsze praktyki i pomysły dotyczące korzystania z komunikacji strategicznej w przeciwdziałaniu brutalnemu ekstremizmowi⁽³⁾.

1.8. Związki zawodowe mają do odegrania ważną rolę, gdyż reprezentują one pracowników we wszystkich odpowiednich sektorach publicznych. Konieczne jest przeszkolenie w zakresie zapobiegania radykalizacji, zwłaszcza pracowników pierwszej linii, w ścisłej współpracy z fachowymi strukturami społeczeństwa obywatelskiego.

1.9. EKES z zadowoleniem przyjmuje powołanie Grupy Ekspertckiej Komisji na Wysokim Szczeblu, która wspierać będzie Komisję w przeciwdziałaniu radykalizacji i brutalnemu ekstremizmowi poprzez lepszą koordynację polityki i zaangażowanie odpowiednich podmiotów, w tym społeczeństwa obywatelskiego.

1.10. Nie tylko pracownikom placówek służb publicznych takich jak szkoły, lecz także rodzinom należy udostępnić odpowiednie doradztwo oraz usługi i sieci wsparcia pomocne w wykrywaniu oznak radykalizacji postaw. Jednocześnie trzeba zapobiegać wszelkim formom dyskryminacji.

1.11. EKES podkreśla znaczenie integracyjnej edukacji formalnej i pozaformalnej, która jest bardzo istotna dla aktywnego uczestnictwa w zróżnicowanym społeczeństwie, uczy korzystania z mediów i krytycznego myślenia, a także przyczynia się do odporności społeczeństwa na tendencje antydemokratyczne, ksenofobiczne i populistyczne, wpływające niekiedy coraz silniej na polityczną narrację głównego nurtu, która przystosowuje się do ksenofobicznych odczuć i poglądów.

1.12. W działaniach zapobiegających radykalizacji młodych ludzi należy zwrócić szczególną uwagę i skierować inwestycje na pracę społeczeństwa obywatelskiego z młodzieżą i na organizacje młodzieżowe zapewniające alternatywne struktury i możliwości identyfikacji, a także bezpieczną przestrzeń do dialogu obejmującego aktywne słuchanie i osobiste wypowiedzi.

1.13. Inwestycje w zwalczanie bardzo wysokiego bezrobocia młodzieży oraz powszechnie występujących niepewnych warunków zatrudnienia w wielu państwach członkowskich UE trzeba także postrzegać jako środek zapobiegający radykalizacji. EKES apeluje ponadto o bardziej priorytetowe potraktowanie takich kwestii jak zwiększone inwestycje w walkę z ubóstwem oraz integracja młodych osób w społeczeństwie, systemach kształcenia i na rynku pracy.

1.14. EKES zwraca uwagę na kluczową rolę i odpowiedzialność społeczną wspólnot religijnych w zapobieganiu radykalizacji postaw oraz wzywa do bardziej strategicznego zaangażowania się w obronę zasad i wartości demokracji liberalnej w promowaniu dialogu międzykulturowego, pokoju i niestosowania przemocy.

1.15. Aktywne partnerstwa z przedsiębiorstwami mogą się przyczyniać do zapobiegania radykalizacji postaw. Przedsiębiorstwa mediów społecznościowych muszą również uczestniczyć w zwalczaniu mowy nienawiści, alternatywnych faktów i ekstremistycznej narracji w swoich środkach masowego przekazu.

⁽²⁾ Sieć upowszechniania wiedzy o radykalizacji postaw to projekt unijny skupiający specjalistów w dziedzinie zapobiegania radykalizacji z całej Europy. Więcej informacji na ten temat: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network_en.

⁽³⁾ Celem ESCN jest ułatwienie sieci państw członkowskich wymiany najlepszych praktyk i wiedzy na temat korzystania z komunikacji strategicznej w przeciwdziałaniu brutalnemu ekstremizmowi i doradzanie im w ramach bezpłatnych, zindywidualizowanych i poufnych konsultacji na temat stosowania komunikacji strategicznej w budowaniu własnych zdolności w walce z wpływami brutalnego ekstremizmu, w odpowiedniej formie i skali.

1.16. UE powinna wykazać, że jest poważnie zainteresowana zapobieganiem radykalizacji postaw i ściślej współpracować z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w krajach trzecich.

1.17. Ważne jest powstrzymanie przepływów finansowych wspierających struktury ekstremistyczne w obrębie UE oraz z państw trzecich, które przeciwdziałają wysiłkom podejmowanym przez władze publiczne i społeczeństwo obywatelskie w celu zapobiegania radykalizacji postaw.

2. Kontekst opinii

2.1. Niniejsza opinia dotyczy długoterminowych i skutecznych działań podejmowanych na wczesnym etapie w celu zapobiegania radykalizacji młodych ludzi. Radykalizacja jest tu rozumiana jako proces, za pomocą którego pojedyncze osoby lub grupy stają się ekstremistami⁽⁴⁾, ostatecznie wykorzystując, promując lub popierając przemoc dla swych celów. Radykalizacja prowadząca do brutalnego ekstremizmu jest specyficznym procesem, którego nie można mylić z radykalizmem politycznym, radykalnymi poglądami lub działaniami niepromującymi przemocy bądź legalną opozycją demokratyczną. Jest ona nieodłącznie związana z brutalnym ekstremizmem, co opisano w rezolucji Parlamentu Europejskiego z 2015 r., i może się ujawniać w różnym kontekście społecznym. W opinii zwraca się uwagę na istotne działania podejmowane dzięki projektom społeczeństwa obywatelskiego i współpracy pomiędzy organami administracji państwowej, partnerami społecznymi i społeczeństwem obywatelskim. Wzywa się ponadto do kontynuacji prac nad spójną koncepcją UE, w tym nad stabilnym i skutecznym unijnym wsparciem, finansowaniem i koordynacją.

2.2. EKES pragnie zauważyć, że we wszystkich państwach członkowskich UE oraz w środowisku akademickim należy pracować nad wspólnymi definicjami i rozumieniem zjawiska radykalizacji, brutalnych, antydemokratycznych aktów czy też terroryzmu, a także powiązań między nimi. Dlatego też zamierza nadal analizować te kwestie z punktu widzenia społeczeństwa obywatelskiego w celu przedstawienia dalszych przemyśleń na ten temat.

2.3. Brutalny ekstremizm motywowany radykalnymi ideologiami ma wiele obliczy, jednak często są one młode. Często werbowane są przede wszystkim osoby młode, pochodzące z różnych środowisk społeczno-gospodarczych i o różnym poziomie wykształcenia. Coraz częściej rekrutowane są również kobiety.

2.4. Młodzi ludzie podatni na radykalizację prowadzącą do brutalnego ekstremizmu często czują się pominięci i zmarginalizowani przez społeczeństwo lub też zdezorientowani z powodu kwestii tożsamości i zmian. Radykalne ideologie często zdają się oferować porady, wskazówki i wsparcie w życiu codziennym i w ten sposób rekompensują zrodzone z różnych przyczyn poczucie niższości. To właśnie na tym polu organizacje społeczeństwa obywatelskiego mogą odegrać ważną rolę zapewniając alternatywne rozwiązania, a bardziej ogólnie – współtworzyć trwałą, opartą na społeczeństwie i wartościach odporność na radykalizację.

2.5. Proces radykalizacji może postępować bardzo szybko; często trwa tylko kilka tygodni lub miesięcy. Media społecznościowe odgrywają ważną rolę, zapewniając anonimowość oraz szybkie platformy służące do werbowania nowych członków i szerzenia propagandy.

3. Uwagi ogólne

3.1. Państwa członkowskie ponoszą główną odpowiedzialność za własne bezpieczeństwo wewnętrzne. Jednakże europejską koordynację i wdrażanie właściwych środków utrudniają niejasność co do koordynacji na szczeblu międzyinstytucjonalnym i brak kompleksowego podejścia. Staje się to coraz bardziej problematyczne, gdyż terroryzm i radykalizacja są zjawiskami transgranicznymi, które wymagają ściślejszej koordynacji, tworzenia sieci i wdrażania polityki w całej UE.

3.2. Od 2005 r. na szczeblu UE realizowane są wspólne inicjatywy przeciwko radykalizacji zgodnie z unijną strategią walki z radykalizacją postaw i werbowaniem terrorystów, która została zaktualizowana w 2008 r. i ostatnio w 2014 r. Strategia UE została również określona w dwóch komunikatach z 2014 r.⁽⁵⁾ i 2016 r.⁽⁶⁾. Nawiązują też do niej często konkluzje Rady⁽⁷⁾, a także sprawozdanie Parlamentu Europejskiego z 2015 r. oraz opinia Komitetu Regionów z 2016 r.⁽⁸⁾ W strategii UE należy jeszcze bardziej uwzględnić udział i wsparcie podmiotów społeczeństwa obywatelskiego.

⁽⁴⁾ Trzeba ostrożnie posługiwać się tym określeniem. Obejmuje ono różne zjawiska, takie jak lewicowy lub prawicowy ekstremizm czy też fundamentalizm religijny mający na celu nielegalne działania lub akty przemocy. Określenie to jest podatne na błędne interpretacje i nadużycia polityczne. Poglądy ekstremistyczne mogą również występować w obrębie społeczeństwa.

⁽⁵⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=COM:2013:0941:FIN>.

⁽⁶⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=COM%3A2016%3A379%3AFIN>.

⁽⁷⁾ Np. w sprawie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych (listopad 2015 r.), młodzieży i radykalizacji (czerwiec 2016 r.), umiejętności korzystania z mediów i krytycznego myślenia (czerwiec 2016 r.) oraz zapobiegania radykalizacji postaw prowadzącej do brutalnego ekstremizmu (listopad 2016 r.).

⁽⁸⁾ Dz.U. C 17 z 18.1.2017, s. 33.

Zarówno decydenci polityczni jak i społeczeństwo ponoszą wspólną odpowiedzialność za przeciwdziałanie niezadowoleniu młodych osób w odniesieniu do wartości liberalno-demokratycznych oraz zwalczanie ich radykalizacji.

3.3. Zaslugą Komisji Europejskiej jest to, że bardzo wcześnie uznała znaczenie kompleksowego podejścia do zapobiegania radykalizacji. Komisja wyraziła poparcie dla ogólnounijnej wymiany doświadczeń i najlepszych praktyk za pośrednictwem sieci upowszechniania wiedzy o radykalizacji postaw (RAN). W Europejskiej agendzie bezpieczeństwa z 28 kwietnia 2015 r.⁽⁹⁾ Komisja przewidziała utworzenie centrum doskonałości RAN, które powstało w dniu 1 października 2015 r. W szczególności wspomnieć należy o unijnym forum internetowym zainaugurowanym 3 grudnia 2015 r. Zmienne wytyczne unijnej strategii walki z radykalizacją postaw i werbowaniem terrorystów z dnia 24 maja 2017 r.⁽¹⁰⁾ uwzględniają w większym stopniu doświadczenia i zalecenia sieci RAN, a tym samym mają na celu również większe włączenie społeczeństwa obywatelskiego zgodnie z koncepcją udziału wielu podmiotów.

3.4. W komunikacie na temat wsparcia zapobiegania radykalizacji postaw prowadzącej do brutalnego ekstremizmu⁽¹¹⁾ Komisja Europejska zapowiedziała przedstawienie wniosku dotyczącego zalecenia Rady w sprawie promowania włączenia społecznego. EKES popiera te plany i zachęca Komisję Europejską do przygotowania i przedstawienia takiego wniosku w najbliższej przyszłości.

3.5. Aby zwiększyć wysiłki na rzecz przeciwdziałania radykalizacji prowadzącej do brutalnego ekstremizmu i terroryzmu oraz aby poprawić koordynację i współpracę między wszystkimi zainteresowanymi podmiotami, Komisja powołała grupę ekspercką wysokiego szczebla w dziedzinie zapobiegania i przeciwdziałania radykalizacji postaw (Grupę Ekspertką Komisji na Wysokim Szczeblu ds. Radykalizacji Postaw). Będzie ona doradzać w zakresie kształtowania polityki UE w dziedzinie zapobiegania radykalizacji postaw prowadzącej do brutalnego ekstremizmu i terroryzmu oraz w zakresie możliwości lepiej ustrukturyzowanej przyszłej współpracy w tej dziedzinie między różnymi podmiotami, w tym specjalistami i państwami członkowskimi.

3.6. EKES uważa jednak, że inicjatywy podejmowane przez UE i państwa członkowskie w celu zapobiegania radykalizacji, jak również kroki poczynione na rzecz ich wdrażania są wciąż niewystarczające. W wielu obecnych strategiach politycznych UE kładzie się zbyt duży nacisk na organizacje społeczeństwa obywatelskiego traktowane raczej jako narzędzia (a nie partnerzy) w walce z brutalnym ekstremizmem (np. jako narzędzia rozwijania alternatywnej narracji online). Ponadto uważa, że do powstania tych strategii skłaniały głównie wydarzenia kryzysowe takie jak ataki terrorystyczne ostatnich lat, przez co wydają się one skupiać przede wszystkim na terroryzmie islamskim oraz krótkoterminowej, represyjnej polityce bezpieczeństwa⁽¹²⁾. Tymczasem w rzeczywistości istnieje więcej zagrożeń ekstremistycznych wykorzystujących religię do swoich celów oraz zagrożeń ze strony ekstremistycznych grup politycznych. Musimy więc inwestować w zrównoważone i długoterminowe działania profilaktyczne. W opiniach w sprawie unijnej polityki przeciwdziałania terroryzmowi (2011 r.)⁽¹³⁾ i w sprawie programu działań UE do roku 2030⁽¹⁴⁾, Komitet wezwał już do większego zaangażowania podmiotów lokalnych i społeczeństwa obywatelskiego i przyznania im dalszego wsparcia instytucjonalnego⁽¹⁵⁾, ponieważ podmioty te odgrywają ważną rolę w budowaniu zaufania i wzmacnianiu integracji społecznej oraz demokratycznego zaangażowania na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym.

4. Uwagi szczegółowe

4.1. EKES opowiada się wyraźnie za podejściem do zapobiegania radykalizacji opartym na udziale wielu podmiotów. Będzie to wymagać budowania zdolności we wszystkich odnośnych sektorach. Takie podejście obejmuje decydentów politycznych, instytucje państwowe takie jak organy ścigania i zakłady karne, pracowników socjalnych, środowisko naukowe, media oraz przedstawiciele zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego, a także organizacje partnerów społecznych w terenie, na przykład związki zawodowe pracowników policji, służb więziennych i nauczycieli.

4.2. EKES podkreśla rolę społeczeństwa obywatelskiego w walce z radykalizacją. Jego ogólnego wkładu nie mogą ograniczać względy związane z polityką bezpieczeństwa. W niniejszej opinii przywołano przykłady działań i projektów organizacji społeczeństwa obywatelskiego, które przyczyniają się do bardziej zrównoważonego rozwoju społecznego i większego włączenia społecznego. Jest to jeden z wielu obszarów, w których społeczeństwo obywatelskie wnosi istotny wkład daleko wykraczający poza wszelkie środki związane z polityką bezpieczeństwa.

⁽⁹⁾ COM(2015) 185 final, COM(2013) 941 final.

⁽¹⁰⁾ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9646-2017-INIT/pl/pdf>.

⁽¹¹⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52016DC0379>.

⁽¹²⁾ Zob. także [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583124/IPOL_STU\(2017\)583124_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583124/IPOL_STU(2017)583124_EN.pdf).

⁽¹³⁾ Dz.U. C 218 z 23.7.2011, s. 91 oraz Dz.U. C 211 z 19.8.2008, s. 61.

⁽¹⁴⁾ Dz.U. C 34 z 2.2.2017, s. 58.

⁽¹⁵⁾ Na temat wzmocnionych środków na szczeblu lokalnym zob.: opinia KR-u „Przeciwdziałanie radykalizacji postaw i brutalnemu ekstremizmowi: mechanizmy zapobiegania na poziomie lokalnym i regionalnym”, Dz.U. C 17 z 18.1.2017, s. 33.

4.3. EKES przyjmuje zatem z zadowoleniem utworzenie przez Komisję w lutym 2017 r. sieci krajowych twórców strategii prewencyjnych, która powinna rozwijać wymianę wiedzy fachowej i doświadczeń w państwach członkowskich, a także skłaniać państwa członkowskie do większego udziału w działalności sieci RAN. Powołana niedawno Grupa Ekspertka Komisji na Wysokim Szczeblu ds. Radykalizacji Postaw jest kolejnym krokiem na drodze do wzmocnienia tej wymiany pomiędzy wszystkimi odpowiednimi podmiotami.

4.4. Państwa członkowskie powinny w pełni wykorzystywać udostępniane przez UE instrumenty i programy zapobiegania radykalizacji postaw oraz zapewniać odpowiednie środki budżetowe, których prawie wszędzie brakuje. Zapobieganie radykalizacji wymaga czasu, jeżeli wyniki tych działań mają być trwałe.

4.5. Związki zawodowe odgrywają szczególnie istotną rolę, gdyż reprezentują one między innymi pracowników pierwszej linii we wszystkich odnośnych sektorach i mogą zapewniać swoim członkom szkolenia i usługi. Dlatego też EKES apeluje również o zapewnienie służbom publicznym i pracownikom socjalnym odpowiednich zasobów kadrowych i finansowych na wszystkich poziomach, a zwłaszcza na poziomie lokalnym. Przykładowo zwiększenie obecności policji w miejscach zagrożonych przestępczością może zapobiegać powstawaniu przestrzeni bezprawia, w której występuje wysoki poziom przemocy.

4.6. W aktywnym udziale w społeczeństwie decydującą rolę odgrywa integracyjne uczenie się formalne i pozaformalne. Może ono wzmacniać modele tolerancyjnego i pluralistycznego społeczeństwa, krzewiąc świadomość wartości liberalnych i humanistycznych, a także standardów opartych na demokracji i praworządności. Szkoła, kształcenie ogólne i zawodowe, a także inicjatywy pracy z młodzieżą, o ile uczą krytycznego myślenia i umiejętności korzystania z mediów⁽¹⁶⁾ oraz wpływają na włączenie społeczne, stanowią kluczowe instytucje wczesnego zapobiegania radykalizacji, w połączeniu ze sprawnie funkcjonującymi rynkami pracy oferującymi dobre perspektywy zwłaszcza dla młodych osób. Same sprawne systemy kształcenia i szkolenia nie są w stanie wyeliminować radykalizacji, lecz zwiększają odporność na nią.

4.7. Konieczne jest rozwinięcie działalności edukacyjnej także poza państwowym systemem szkolnictwa i jeszcze intensywniejsze wspieranie odpowiednich ofert społeczeństwa obywatelskiego, by zadbać o uwrażliwienie na kwestie międzykulturowe, a jednocześnie o wyraźne zobowiązanie do wolności, liberalnej demokracji i praworządności. Uwrażliwienie na różne kultury i regiony świata zwłaszcza w trakcie kryzysu migracyjnego, a także przekazanie niekwestionowanego rozumienia wartości naszego społeczeństwa, takich jak rola mężczyzn i kobiet, w oparciu o równouprawnienie i równość szans, mogą aktywnie wspomóc prewencję.

4.8. W szczególności należy zwiększyć inwestycje w pracę społeczeństwa obywatelskiego z młodzieżą i w organizacje młodzieżowe organizujące zajęcia kulturalne, sportowe i rekreacyjne z myślą o zapewnieniu alternatywnych struktur i możliwości identyfikacji, a także bezpiecznej przestrzeni do dialogu i osobistych wypowiedzi.

4.9. EKES podkreślał już, że oprócz państwowego sektora kształcenia przede wszystkim zorganizowane społeczeństwo obywatelskie przyczynia się w istotny sposób do tworzenia cennej narracji i przesłań stanowiących alternatywę dla ofert grup radykalnych⁽¹⁷⁾. Służąc za wzór, cenny wkład w tym względzie mogą wnieść wspólnoty religijne, a zwłaszcza świadkowie wydarzeń, ofiary i osoby, które uszły z życiem z regionów pogrążonych w konflikcie, oraz osoby, które zaprzestały działalności terrorystycznej. Właśnie ze względu na to, że systemy kształcenia, społeczeństwo obywatelskie i władze lokalne odgrywają kluczową rolę w zapobieganiu radykalizacji, niezbędne jest ich jeszcze większe promowanie, wspieranie i finansowanie w długim okresie.

5. Zalecenia konkretnych działań

5.1. EKES popiera zwłaszcza inicjatywę, która zachęca do dialogu z decydentami politycznymi na szczeblu europejskim i krajowym, i domaga się instytucjonalizacji regularnej wymiany na wszystkich szczeblach, tak by zapewniała ona przekazywanie przez sieć RAN praktycznych wskazówek państwom członkowskim i instytucjom europejskim. Ponadto bardziej systematyczne rozpowszechnianie zaleceń i wyników może zmaksymalizować wpływ tej sieci na wszystkich szczeblach. Grupa Ekspertka na Wysokim Szczeblu ds. Radykalizacji Postaw opracuje zalecenia w tym względzie.

5.2. W tym kontekście EKES przyjmuje z zadowoleniem pomysł, by sporządzić zestawienie dostępnych w różnych państwach członkowskich programów prewencji i wychodzenia z ekstremizmu. Takie przeglądy mogłyby również zostać udostępnione na szczeblu UE, na przykład za pośrednictwem sieci RAN, w celu usprawnienia dialogu podmiotów państwowych i podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, tworzenia synergii i unikania powielania się programów. Należy znacznie poprawić dostępność informacji o tych inicjatywach w całej UE.

⁽¹⁶⁾ Deklaracja paryska w sprawie promowania, poprzez edukację, obywatelstwa i wspólnych wartości, jakimi są wolność, tolerancja i niedyskryminacja.

⁽¹⁷⁾ Dz.U. C 211 z 19.8.2008, s. 61.

5.3. Należy bardziej zaangażować w sieć RAN struktury społeczeństwa obywatelskiego i partnerów społecznych zainteresowane zapobieganiem radykalizacji lub już działające w tej dziedzinie. W związku z tym państwa członkowskie powinny nadal wspierać tworzenie struktur podobnych do sieci RAN na poziomie lokalnym i regionalnym.

5.4. Podmioty społeczeństwa obywatelskiego, organy państwowe, stowarzyszenia, w tym kluby sportowe i organizacje rodzinne, szkoły, organizacje młodzieżowe i organizatorzy zajęć dla młodzieży, wspólnoty religijne, służby socjalne i policja powinny ze sobą współpracować przyjmując wspólne, interdyscyplinarne podejście, tak by już na wczesnym etapie można było inicjować strategie zapobiegania radykalizacji postaw. W związku z tym konieczne jest przeszkolenie w zakresie zapobiegania radykalizacji, zwłaszcza pracowników pierwszej linii we wszystkich istotnych dziedzinach, w ścisłej współpracy z fachowymi strukturami społeczeństwa obywatelskiego. Ponadto należy udostępnić pracownikom odpowiednie ośrodki doradztwa i sieci pomocne w wykrywaniu oznak radykalizacji postaw, zarazem zapobiegając wszelkim formom dyskryminacji.

5.5. Władze lokalne i ich administracje odgrywają szczególnie istotną rolę w zakresie prewencji, gdyż są w stanie zgromadzić wszystkie zainteresowane podmioty na szczeblu lokalnym. Konieczne jest wzmocnienie i zwiększenie dostępności istniejących już mechanizmów finansowania na szczeblu unijnym i krajowym, przez likwidację barier biurokratycznych. Należy również uzupełnić te mechanizmy znacznymi i trwałymi środkami finansowymi.

5.6. EKES wzywa do zwiększenia inwestycji w kształcenie i szkolenie, pracę z młodzieżą oraz infrastrukturę rekreacyjną w celu promowania integracji i wartości demokratycznych obowiązujących w całej UE.

5.7. Państwa członkowskie inwestują o wiele za mało, by zaoferować młodzieży optymalne szanse i tym samym przeciwdziałać radykalizacji, której mogą sprzyjać marginalizacja społeczna i brak perspektyw będące na przykład skutkiem porzucenia nauki szkolnej. Zwalczanie bezrobocia młodzieży, które jest wysokie w wielu państwach członkowskich UE, oraz niepewnych warunków zatrudnienia należy zasadniczo także postrzegać jako środek zapobiegający radykalizacji.

5.8. W nauczaniu szkolnym oraz w programach szkoleniowych pracowników organów państwowych, na przykład organów ścigania i placówek penitencjarnych, należy w większym stopniu uwzględniać takie zagadnienia jak tożsamość, konflikt funkcji specyficznych dla danej płci i ról kulturowych, zakres konfliktu społeczno-ekonomicznego w odniesieniu do imigracji, dyskryminacja, wykluczenie społeczne i nękanie psychiczne, które mogą być wykorzystywane przez ekstremistyczną propagandę i ekstremistyczne ugrupowania. Jednak w wielu krajach UE w programach szkolnych poświęca się zbyt mało uwagi przedmiotom o kluczowym w tym kontekście znaczeniu, np. wychowaniu obywatelskiemu. W dalszym ciągu podstawowe znaczenie ma uczenie umiejętności posługiwania się internetem i mediami społecznościowymi wśród młodych ludzi, rodziców i nauczycieli.

5.9. Nie tylko młodzież dotknięta przez ubóstwo lub bezrobocie jest podatna na radykalizację. Deprywacja materialna i brak perspektyw mogą jednak prowadzić do wykluczenia społecznego, które z kolei może posłużyć za furtkę dla radykałów zwodzących swoimi hasłami. Oprócz zwiększenia inwestycji w walkę z ubóstwem EKES⁽¹⁸⁾ domaga się, by bardziej priorytetowo potraktowano integrację młodych osób w społeczeństwie, systemach kształcenia i na rynku pracy. Ponawia apel o skuteczne systemy integracji w państwach członkowskich, które umożliwiałyby dostęp do rynku pracy, uznawanie kwalifikacji oraz zapewnianie szkoleń zawodowych i językowych jako instrumentów integracji, a jednocześnie odrzucały wszelkie przejawy dyskryminacji ze względów etnicznych lub religijnych⁽¹⁹⁾.

5.10. Konkretnie oferty poradnictwa i pomocy są bardzo istotne dla rodzin radykalizującej się młodzieży. Konieczne jest również zapewnienie im kontaktu z kompetentnymi osobami oraz tworzenie sieci kontaktów w wypadku, gdy zauważą u swoich młodych krewnych zmiany sugerujące radykalizację. Biorąc pod uwagę ich dostępność, instytucje i inicjatywy społeczeństwa obywatelskiego szczególnie potrzebują wsparcia w opracowywaniu programów na rzecz dialogu i wymiany wiedzy ze zmarginalizowanymi młodymi ludźmi i ich rodzinami.

5.11. Programy przeciwdziałające przemocy domowej przyczyniają się do zapobiegania radykalizacji, gdyż doświadczenia przemocy domowej mogą utrwalać nieprawidłowy wzorzec, powodować niewłaściwe rozumienie roli płci i często zachęcać do przestępczości. Programy te potrzebują również dalszego wsparcia instytucjonalnego i finansowego.

⁽¹⁸⁾ Dz.U. C 170 z 5.6.2014, s. 23,
Dz.U. C 173 z 31.5.2017, s. 15.

⁽¹⁹⁾ Dz.U. C 125 z 21.4.2017, s. 40.

5.12. Aktywne partnerstwa z przedsiębiorstwami mogą przyczyniać się do prewencji. Dotyczy to przede wszystkim branży technologii informacyjno-komunikacyjnych. Nowatorskie instrumenty, które oferują również media społecznościowe i internet, mogą pomóc w rozpowszechnianiu alternatywnej narracji poprzez tanie lub, w idealnym przypadku, bezpłatne oferty. Przedsiębiorstwa mogą udostępniać organizacjom społeczeństwa obywatelskiego i operatorom profesjonalne kompetencje komunikacyjne i medialne, a także wspierać rozwój ukierunkowanych reklam i kampanii.

5.13. Jednocześnie dostawcy usług internetowych muszą być zaangażowani w zwalczanie mowy nienawiści i alternatywnych narracji ekstremistów w mediach oraz powinni zostać zobowiązani do usuwania nielegalnych treści ekstremistycznych ze swoich stron internetowych. Nadzór nad kanałami komunikacji nie może jednak stać się narzędziem mającym wpływ na prywatne życie obywateli⁽²⁰⁾.

5.14. W tym kontekście państwa członkowskie są zobowiązane do propagowania kompetencji komunikacyjnych i medialnych wśród podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, tak by opracować odpowiednie środki zapobiegające rozpowszechnianiu radykalnych treści zachęcających do przemocy i udostępnić je także innym specjalistom i projektom. Jednym ze sposobów osiągnięcia tego celu będzie udział państw członkowskich na zrównoważonych zasadach w programie na rzecz wzmocnienia społeczeństwa obywatelskiego.

5.15. EKES opowiada się za zwiększeniem finansowania badań naukowych, zapewnianego już przez UE za pośrednictwem programów badawczych takich jak centrum doskonałości RAN, a także za ściślejszym połączeniem w sieć ekspertów reprezentujących w tym zakresie naukę i społeczeństwo obywatelskie.

5.16. Radykalizacja bardzo często ma miejsce w zakładach karnych. Środowisko więziennicze łączy szereg czynników ryzyka, takich jak koncentracja populacji, osobista sytuacja wykluczenia, zbyt dużo wolnego czasu itp. Istnieje potrzeba proaktywnej interwencji, by ułatwić odpowiednie szkolenie pracowników więziennictwa i umożliwić im wykrywanie zagrożeń. W tej dziedzinie należy znaleźć pozytywne doświadczenia oraz właściwe mechanizmy pozwalające zapobiegać takim sytuacjom. Aby to osiągnąć, więzienia muszą dysponować wystarczającymi rozmiarami, wykwalifikowanymi pracownikami i odpowiednim współczynnikiem pracowników do więźniów w celu ułatwienia resocjalizacji. Należy wzmocnić rolę związków zawodowych w tym sektorze, np. organizując szkolenia i propagując wnioski ze współpracy w ramach sieci RAN.

5.17. Funkcjonariusze publiczni z organów bezpieczeństwa, zakładów karnych, służb socjalnych, szkół i innych istotnych instytucji państwowych, którzy mają wiele powiązań z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, powinni być w większym niż do tej pory stopniu szkoleni i uświadamiani na temat prewencji zgodnie z podejściem opartym na udziale wielu organów, wykraczającym poza środki represji. W tym celu można udostępnić na szczeblu europejskim wiedzę fachową i środki oraz promować w sposób ukierunkowany współpracę ze społeczeństwem obywatelskim.

5.18. Niezbędne jest pogłębienie współpracy między organami rządowymi i pozarządowymi w celu reintegracji byłych więźniów, by zapewnić ich pomyślną resocjalizację. Wielu zradykalizowanych młodych ludzi ma za sobą przeszłość przestępczą.

5.19. Integracja byłych więźniów na rynku pracy jest trudna ze względu na stygmatyzację związaną z pobytem w więzieniu. Jest ona jednak istotnym krokiem na drodze do zapobiegania radykalizacji. Również w tym przypadku apeluje się do partnerów społecznych, a zwłaszcza do pracodawców, by wnosili swój wkład, dając zainteresowanym drugą, a często i pierwszą szansę.

5.20. UE powinna wykazać, że jest poważnie zainteresowana zapobieganiem radykalizacji postaw i ściślej współpracować z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w krajach trzecich, które stwarzają wysokie ryzyko radykalizacji postaw i które mogą być lub staną się punktami zapalnymi radykalizacji.

5.21. Mówiąc bardziej konkretnie, działania zewnętrzne UE w dziedzinie walki z terroryzmem i wzmocnienia odporności państwa i społeczeństw, określone w globalnej strategii na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE, kładą nacisk na konieczność promowania dialogu międzykulturowego i międzyreligijnego poprzez poszerzanie partnerstwa ze społeczeństwem obywatelskim, organizacjami społecznymi, społecznościami religijnymi i sektorem prywatnym w tych krajach. Istnieje duże ryzyko, że wysiłki społeczeństwa obywatelskiego okażą się nieskuteczne, gdyż podmioty zewnętrzne w krajach trzecich wywierają znaczny wpływ, na przykład poprzez finansowanie ekstremistycznych ruchów propagujących przemoc w państwach członkowskich UE i jej sąsiedztwie. Konieczne jest powstrzymanie takich przepływów finansowych.

Bruksela, dnia 6 grudnia 2017 r.

Georges DASSIS
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽²⁰⁾ Dz.U. C 218 z 23.7.2011, s. 91.